

ПРОТЕСТИ ФЕРМЕРІВ ТА ІМПОРТ З УКРАЇНИ ФАКТИ, МІФИ, ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

Геополітична ситуація, пов'язана з війною в Україні, впливає на сільськогосподарський ринок у Польщі та викликала протести фермерів, які виступають проти імпорту сільськогосподарської продукції з України.

Соціальна напруженість посилюється політичними рішеннями, політикою ЄС та дезінформацією, що загострило польсько-українські відносини та посилює обурення щодо політики ЄС.

Ситуація в польському сільському господарстві, включаючи протести проти імпорту з України, свідчить про глибокі структурні проблеми, зокрема нездатність адаптувати фермерські господарства до вимог ринку ЄС та наслідки багаторічної недбалості у плануванні аграрної політики.

Конфлікт навколо імпорту сільськогосподарської продукції підриває стабільність польсько-українських відносин, наражаючи Польщу на економічні та іміджеві втрати в ЄС.

ВСТУП

Починаючи з 24 лютого 2022 року, тема України посіла чільне місце в польському публічному просторі та національних ЗМІ. ¹У 2023 році гучними стали протести спочатку автомобілістів, потім фермерів: відбувалося блокування кордону з Україною, знищення сільськогосподарської продукції з України (наприклад, зерно скидали на колії), під час демонстрацій з'являлися антиєвропейські гасла, але також вульгарні, образливі, антиукраїнські та пропутінські гасла. Вони протестували проти скасування Європейським Союзом тарифів для українських експортерів, а також вимагали повного ембарго на імпорту сільськогосподарської продукції з України. Водночас вони протестували проти запровадження Європейським Союзом „Зеленої угоди”.

Однак, згідно з загальнодоступними даними, імпорту з України не має значного впливу на падіння цін на зернові в Польщі або на ситуацію з ціновими змінами в Європейському Союзі. Джерела проблеми є більш складними, як це зазвичай буває з багатогранними питаннями, а внутрішні ціни на сільськогосподарську продукцію в Польщі залежать від ситуації на світових ринках. Однак дослідження, проведене Центром вивчення громадської думки, показує, що понад 80% поляків підтримують аграрні протести та обмеження імпорту з України. На жаль, майже дві третини респондентів також виступають за блокування прикордонних переходів, а майже чверть опитаних підтримують знищення сільськогосподарської продукції з України.

Однак слід зазначити, що сільськогосподарська продукція- це лише частина торгівлі з сусідньою країною. Польща експортує до України значну кількість молочних продуктів, м'яса та кормів

---

1 Прокуратура направила до суду обвинувальний акт проти двох осіб, які під час акції протесту вивісили на тракторі прапор Радянського Союзу і банер із закликом до Володимира Путіна «навести порядок» з Україною, Брюсселем і польською владою. Звинувачення стосується публічної пропаганди комуністичної ідеології та насильства, а також використання символів і гасел, що підтримують російську агресію проти України. Фермерам загрожує п'ятирічне ув'язнення. Див. <https://www.pap.pl/aktualnosci/glosna-sprawa-p-ostulatu-do-putina-i-flagi-zsrr-na-rolniczym-protescie-jest-akt>.

для тварин. Тиск з метою блокування можливостей транзиту зерна та акти вандалізму щодо української продукції можуть призвести до того, що Україна також закрие свої кордони для польської продукції, і в такому випадку втрати для польської харчової промисловості будуть набагато більшими, ніж втрати від імпорту з України.

15 квітня 2023 року міністр розвитку та технологій підписав указ про заборону імпорту сільськогосподарської продукції з України, яким було запроваджено односторонню заборону на імпорт деяких українських сільськогосподарських товарів. Постанова була санкціонована Європейською комісією. У свою чергу, 2 травня 2023 року набув чинності регламент Єврокомісії щодо імпорту пшениці, кукурудзи, насіння ріпака та соняшника з України. Тоді було запроваджено тимчасову заборону на імпорт цих товарів до п'яти країн, що межують з Україною, з одночасним дозволом їх транзиту. Заборона на імпорт до Польщі тривала до 15 вересня 2023 року і не була продовжена Європейською комісією.

У зв'язку з майбутніми парламентськими виборами в Польщі, запланованими на 15 жовтня 2023 року, тодішній уряд знову спонтанно заборонив імпорт зерна та зернових продуктів 16 вересня 2023 року указом міністра розвитку і технологій від 15 вересня 2023 року. На момент написання цього звіту, в листопаді 2024 року, ця постанова все ще була чинною.

Тема аграрних протестів привернула увагу ЗМІ та громадськості та призвела до погіршення дипломатичних відносин між Польщею та Україною. Більше того, Польща, як країна-член Європейського Союзу, діяла на шкоду єдиному європейському ринку, блокуючи імпорт, порушуючи чинні міжнародні угоди, що може призвести до серйозних політичних та економічних наслідків для Польщі. Зернова справа також є іміджевою втратою для Польщі, особливо після того, як польсько-українські відносини, як політичні, так і міжособистісні й сусідські, були найкращими за всю історію після початку війни у 2022 році.

Відсутність поширення достовірних знань провітоки проблеми та розвінчання міфів, пов'язаних з передісторією цих протестів, породжує непотрібну соціальну напругу і може перерости в риторику та дії, спрямовані проти українського населення в Польщі, стаючи так званою бомбою сповільненої дії. Особливо на рівні інформації в соціальних мережах, де переважають спрощені та упереджені повідомлення, легше поширювати дезінформацію, фейкові новини та робити з обраної групи «цапа-відбувайла». З огляду на триваючі військові дії на території України, а отже, довгострокову перспективу перебування в Польщі великої кількості людей з України, це може перерости в дії, спрямовані проти цієї групи, або навіть стати тригером для міжетнічних конфліктів. Ескалація негативного контенту та поведінки в польському публічному та онлайн-просторі також створює незрозуміння, страх і зайвий стрес серед українських біженців у Польщі.

Метою проекту та цієї публікації є підвищення обізнаності та надання громадськості достовірної та доступної інформації про причини протестів, факти та міфи навколо польсько-українського аграрного конфлікту.

Ця публікація підготовлена на основі аналізу та узагальнення загальнодоступних і опублікованих джерел, що заслуговують на довіру, посилання на які в кожному випадку вказані під текстом.

ЯКЩО КОРОТКО. ЧЕРЕЗ ЩО ПРОТЕСТУЮТЬ ФЕРМЕРИ?

Погіршення прибутковості сільськогосподарського виробництва та невдоволення аграрною політикою Європейського Союзу є основними причинами невдоволення польських фермерів та приводом для протестів і блокування польсько-українського кордону.

Тим не менш, основні вимоги протестувальників 2023 і 2024 років були зосереджені на двох ключових вимогах: припинення реалізації Європейського зеленого курсу та запровадження

повного ембарго на імпорт сільськогосподарської продукції з України.

Слід пам'ятати, що вступ Польщі до Європейського Союзу передбачав прийняття принципів спільної аграрної політики. Це призвело до позитивних змін у сільському господарстві. Замість побоювань, які існували до вступу, процес інтеграції приніс багато переваг, зокрема, завдяки притоку коштів ЄС. Зміни в сільському господарстві стали результатом, серед іншого, двох заходів: прямих субсидій та регулювання спільного ринку (перша складова спільної аграрної політики) та структурні перетворення в сільському господарстві (друга складова спільної аграрної політики). До 2023 року польське сільське господарство отримало 67,1 млрд євро в рамках спільної аграрної політики, більша частина з яких була виділена на прямі виплати. Ці субсидії в основному були прив'язані до площі сільськогосподарських угідь, а їхній розподіл залежав від рішень фермерів. Наприклад, у 2007-2013 роках держави-члени мали можливість перевести до 25% коштів з другої складової до першої складової спільної аграрної політики. В рамках спільної аграрної політики кожна країна-член розробляє свій стратегічний план, який узгоджується з Європейською Комісією, з певним ступенем свободи у виборі заходів та розподілу коштів.

Польські фермери скористалися цим перерозподілом, перевівши більшу частку структурних фондів на прямі виплати, що підірвало можливість фінансування заходів з модернізації, таких як інвестиції у фермерські господарства, а це унеможливило виконання вимог Європейського зеленого курсу. Таким чином, протести фермерів є наслідком несприятливої аграрної політики останніх двадцяти років.

До 24 лютого 2022 року Україна була четвертим найбільшим експортером зерна у світі, постачаючи його переважно морським шляхом до країн Північної Африки та Близького Сходу. Після початку повномасштабного вторгнення Росія заблокувала українські порти, включаючи Одесу, що на кілька місяців унеможливило експорт через Чорне море. У липні 2022 року була досягнута домовленість, відома як «Зернова угода», яка

в обмеженій мірі дозволила відновити морські поставки. Однак 17 липня 2023 року Росія в односторонньому порядку розірвала цю угоду, внаслідок чого Україна почала шукати альтернативні маршрути для транспортування зерна до країн Глобального Півдня суходолом через сусідні країни – Польщу, Словаччину, Угорщину та Румунію.

У першій половині 2022 року ціни на зернові та ріпак були високими. Тодішній міністр сільського господарства і розвитку села запевняв, що високі ціни на зернові збережуться і, можливо, зростуть у другій половині 2022 року, і закликав фермерів утриматися від продажу цієї продукції, зменшивши таким чином пропозицію цього товару на польському ринку. Однак уряд не провів належного аналізу ризиків, які може спричинити така ситуація, і не вжив необхідних заходів для запобігання перебоєм на місцевому ринку. Як наслідок, більша частина імпортованого з України зерна, яке мало перевозитися транзитом через Польщу, залишилася на польському ринку. Оскільки воно було дешевшим, а польські фермери вичікували до запропонованого підвищення цін, щоб продати свої запаси, інші галузі в Польщі (наприклад, виробники кормів для тварин) мали змогу купувати зерно за нижчою ціною. Це сприяло ще більшому зростанню внутрішніх запасів.

Коли Збройні сили України послабили Чорноморський флот, знищивши ключові кораблі та пошкодивши інфраструктуру в Криму, можливість транзиту традиційним чорноморським маршрутом була розблокована. Водночас у жовтні 2023 року Україна уклала угоду з Румунією, яка дозволила транзит зерна через дунайські порти та Констанцу, мінімізувавши при цьому можливість його ввезення на власну територію. Польща більше не була потрібна Україні для експорту зерна, що в ситуації тривалої напруженості на кордоні та актів вандалізму (скидання українського зерна на колії) також було вкрай необхідною зміною для українських експортерів та водіїв. Якщо в січні 2023 року до Польщі було ввезено 267 000 тонн зерна, то в грудні обсяг імпорту впав до 3 000 тонн.

Однак, незважаючи на виконання польською владою вимог польських фермерів (запровадження ембарго, тобто закриття кордонів для зерна з України, та припинення реалізації Зеленої угоди), закупівельні ціни на пшеницю у 2024 році є ще нижчими.

ЧИ НАВОДНЮЄ ПОЛЬЩУ ІМПОРТНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ З УКРАЇНИ?

У 2023 році до Польщі було імпортовано 1 мільйон тонн зерна з України, що при внутрішньому виробництві 35,2 мільйона тонн не могло суттєво вплинути на зниження цін. Для порівняння, в Європейському Союзі у 2023 році було вироблено близько 271,6 млн тонн зерна.

Водночас Польща та Європейський Союз отримували зерно з Росії (в тому числі й те, яке агресор награвував в Україні). Євросоюз, накладаючи санкції на Росію, свідомо оминув продовольство, щоб не спровокувати гуманітарну кризу в країнах глобального Півдня, чия продовольча безпека залежить від імпорту. Росія скористалася цим, збільшивши експорт. Лише 1 липня 2024 року Європейський Союз розширив мита на імпорт, серед іншого, зернових та олійних культур з Росії та Білорусі, так що вони перестали бути вигідними.

Термін „технічне зерно” також набув популярності в публічній дискусії, що вплинуло на вимоги страйкарів. Однак у нормативно-правових актах, виданих до 2022 року, не було визначення такого зерна. Термін означав, що „технічне зерно” призначене для цілей, не пов’язаних з виробництвом продуктів харчування або кормів, таких як спалювання або виробництво біопалива, а отже, не підлягає санітарному та ветеринарному контролю. Згідно зі звітом Верховної контрольної палати, з 2022 по квітень 2023 року до Польщі було імпортовано 102 900 тонн такого зерна, що становить лише 3% від усього імпорту зерна з України.

ЧИ ВТРАЧАЄ ПОЛЬЩА ВІД ІМПОРТУ З УКРАЇНИ?

Польща є країною, яка як імпортує, так і експортує агропродовольчу продукцію. У 2023 році 14,8% від загального

обсягу експорту складала агропродовольчі товари - це на 1% більше, ніж у попередньому році. У загальному імпорті у 2023 році агропродовольча продукція становила 9,7% - і це майже на 1% більше, ніж у 2022 році. Загальний імпорт з країн, що не входять до складу ЄС, також скоротився на 4,2%.

Польща експортує найбільше агропродовольчої продукції як до Німеччини, так і імпортує з неї.

Якщо країна експортує більше, ніж імпортує, вона має так зване позитивне торговельне сальдо, а торговельний баланс вважається позитивним.

Якщо імпорт з-за кордону перевищує експорт, країна має так званий **торговельний дефіцит**, а торговельний баланс вважається негативним.

Терміни «позитивне» і „негативне» мають лише числове значення і не обов'язково відображають стан економіки країни. Дефіцит торговельного балансу та збільшення імпорту можуть означати, наприклад, що збільшився внутрішній попит на певні товари для споживання та/або виробництва. Великий профіцит або значний дефіцит для певного товару або категорії товарів (наприклад, пшениці) може свідчити про перевагу країни, але також і про послаблення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

У 2023 році польський експорт товарів перевищив імпорт, також у сфері агропродовольчої продукції. У порівнянні з 2022 роком сальдо торгового балансу зросло приблизно на 20%.

Більше того, Польща посідає друге місце в Європейському Союзі (після Нідерландів) за розміром позитивного зовнішньоторговельного балансу (тобто ситуація, коли вона експортує більше, ніж імпортує). У 2022 році лише дванадцять країн-членів ЄС досягли позитивного сальдо в торгівлі агропродовольчими товарами.

Лише 5% агропродовольчої продукції, імпортованої до Польщі у 2023 році, походила з України.

Країнами, з яких Польща імпортувала більше, ніж експортувала у 2023 році, були Норвегія, Бразилія, Україна, Данія та Аргентина. У випадку перших двох країн вартість імпорту вдвічі перевищує вартість імпорту з України.

Хоча у 2023 році Польща імпортувала з України більше сільськогосподарської продукції (особливо пшениці, кукурудзи, сої, ріпаку та макухи), ніж експортувала до країни, слід зазначити, що в той же час ми експортували до України значно більше молочних продуктів (сирів, творогу), живої птиці, свинини та кормів для тварин.

Важливо також пам'ятати, що торгівля – це двосторонній обмін. Окрім вартості товарів, якими обмінюються, варто звернути увагу на різноманітність продукції. Список агропродовольчих товарів, які Польща та Україна продають одна одній, наданий Міністерством сільського господарства та розвитку села, містить 187 позицій. Одна позиція може включати один вид продукції, наприклад, картоплю, або кілька продуктів, які розглядаються як одна категорія, наприклад, капуста, цвітна капуста, кольрабі, савойська капуста. У 2023 році Польща експортувала в Україну товари зі 168 категорій (тобто 90% типів товарів), а імпортувала з цієї країни товари зі 125 категорій (67% типів товарів).

Тому звинувачувати Україну в усіх труднощах польського сільського господарства та торгівлі агропродовольчими товарами було б надмірним спрощенням.

Заборона Польщею імпорту з України тягне за собою аналогічні наслідки для української сторони, а це означає, що багато несільськогосподарських галузей можуть постраждати, наприклад, виробники товарів, які Польща експортує в Україну у великих кількостях, і в результаті втратити важливі ринки збуту. Слід пам'ятати, що Польща виступає посередником в експорті до України продуктів, які сама імпортує, таких як кава та вироби, що містять какао. Крім того, існують продукти, які Польща змушена імпортувати, зокрема, з України через недостатнє внутрішнє виробництво, наприклад, соя та соєва олія.

Отже, добрі торговельні відносини є в інтересах як Польщі, так і України.

ЧИ УКРАЇНСЬКИЙ ІМПОРТ ВПЛИВАЄ НА ЗНИЖЕННЯ ЦІНИ НА ЗЕРНО?

Закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію в першу чергу залежать від тенденцій на світових ринках та біржах, і це ускладнює їх контроль на рівні окремої країни (наприклад, Польщі чи України).

У 2022 році найбільшими виробниками зернових були наступні країни:

- Китай (569,4 млн тонн)
- США (408,5 млн тонн)
- Індія (293,7 млн тонн)
- Європейський Союз (269,0 млн тонн)
- Росія (146,4 млн тонн)

З іншого боку, Польща виробила 35,3 мільйона тонн зернових у період 2022-2023 роки, що робить нас третім найбільшим виробником зернових в Європейському Союзі. Україна виробила 53,5 мільйонів тонн за цей період (у тому числі 26,2 мільйонів тонн кукурудзи).

Падіння цін на пшеницю, ріпак та кукурудзу є світовою тенденцією. На паризькій біржі MATIF, одній з найважливіших бірж для торгівлі сільськогосподарськими культурами, падіння цін також відбулося в той час, коли Польща мала ембарго на сільськогосподарську продукцію з України. На жаль, закупівельні ціни на більшість культур у сезоні 2022-2023 років не покривали виробничих витрат, і це було спричинено зростанням майже всіх витрат щонайменше на 25%, особливо цін на мінеральні добрива.

На початку 2022 року ціни на пшеницю, ріпак та кукурудзу на біржі MATIF були на рекордно високому рівні.

Тодішній міністр сільського господарства в середині 2022 року закликав фермерів почекати з продажем зерна, запевняючи, що ціни на сільгосппродукцію зростуть у другому півріччі. Він також запевняв, що ситуація, пов'язана зі збільшенням імпорту українського зерна на польський ринок, не повинна викликати занепокоєння, навіть попри те, що своєчасних ефективних заходів

і аналізу ризиків не було здійснено. Однак у другому півріччі ціни на цю продукцію почали неухильно знижуватися. Ті польські фермери, які, відповідно до пропозицій міністра, стримували продажі і мали надлишки продукції на складах, опинилися в скрутному становищі.

Більшість зерна, імпортованого з України, залишилося на польському ринку, що сприяло збільшенню внутрішніх запасів. Зерно з України було дешевшим, що, як згадувалося раніше, також принесло вигоду іншим галузям, наприклад, виробникам кормів для тварин, і це призвело до того, що польським фермерам стало важче продати накопичені залишки.

Як наслідок, більша частина імпортованого з України зерна, яке мало йти транзитом через Польщу, залишалася на польському ринку. Українське зерно було дешевшим, і польські фермери чекали на запропоноване підвищення ціни, у зв'язку з чим, наприклад, виробники кормів для тварин могли придбати його за нижчою ціною, що ускладнило польським фермерам продаж накопичених залишків.

ЧИ НАСПРАВДІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОДНОСТОРОННЬОГО ЕМБАРГО ЗАХИЩАЄ ПОЛЬСЬКІ ІНТЕРЕСИ?

Двадцять сьомого червня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Європейським Союзом та його державами-членами і Україною, невід'ємною частиною якої є Угода про зону вільної торгівлі.

Стаття 29(4) цієї угоди передбачає, що

„Через п'ять років після набрання чинності цією Угодою, на прохання будь-якої зі Сторін, Сторони проводять консультації з метою розгляду питання про прискорення скасування митних зборів у взаємній торгівлі та розширення сфери застосування такого скасування”.

Таким чином, угода передбачала поступове скасування митних зборів, а після нападу Російської Федерації на Україну в лютому 2022 року ці процедури були прискорені. У червні 2022 року Європейська Комісія в односторонньому порядку скасувала митні збори, які все ще могли застосовуватися до імпорту з України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Тридцять першого січня 2024 року

Європейська Комісія опублікувала проект регламенту, яким продовжила дію автономних торговельних заходів (АТЗ) щодо імпорту з України ще на один рік, до 5 червня 2025 року.

Уряд Польщі, в односторонньому порядку запровадивши та підтримуючи ембарго на імпорту чотирьох груп товарів (пшениці, кукурудзи, ріпака та соняшника, а також продуктів їх переробки) з України, ухвалив рішення, яке належить до компетенції Європейського Союзу. Тим самим він порушив законодавство ЄС і функціонування єдиного європейського ринку, яким так успішно користуються польські виробники та експортери.

Імпорту зернових становить лише невелику частку двосторонньої торгівлі з Україною. Запровадження ембарго на українську сільськогосподарську продукцію може призвести до адекватних і пропорційних заходів у відповідь, які завдадуть шкоди польським експортерам. **Наскільки виробники зерна та фруктів могли б виграти від ембарго, настільки експортери тваринницької продукції програли б.**

Крім того, Польща, як країна-член Європейського Союзу, блокуючи імпорту, наприклад, кукурудзи, діє на шкоду єдиному європейському ринку, оскільки південні країни ЄС, такі як Іспанія, Італія та Португалія, є одержувачами цієї сировини і потребують її для виробництва кормів для тварин. Таким чином, блокада також є порушенням міжнародних угод і може призвести до серйозних політичних та економічних наслідків для Польщі.

Польські порти втратили від ембарго та конфлікту навколо зерна, оскільки транзит зерна з України через Польщу відбувався у великих масштабах, а порти Гданська, Гдині та Щецин-Свіноуйсьце отримували дуже великі прибутки від перевалки.

ЧИ МОЖУТЬ ПОЛЬСЬКІ ФЕРМЕРИ КОНКУРУВАТИ З УКРАЇНСЬКИМИ АГРОХОЛДИНГАМИ?

Окрім закупівельних цін, які залежать від тенденцій на світових ринках та фондових біржах, ще одним фактором, що впливає на економічне становище фермерів, є структура фермерських господарств.

У Польщі переважають малі фермерські господарства – більше половини з них мають менше 5 га, а середній розмір фермерського господарства в Польщі становить 11,42 га. У Франції та Німеччині

середній розмір фермерського господарства становить 60 га, у Чехії – 120 га, а в Україні – понад 130 га.

Однак слід враховувати, що площа Польщі становить 312 696 квадратних кілометрів, а площа України без урахування Криму – приблизно 603 700 квадратних кілометрів. Таким чином, Україна майже вдвічі більша за Польщу, а на агропродовольчий сектор припадає 11% ВВП країни. Україна має площу майже 28 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь, майже половина з яких – родючі чорноземи. Близько 52% сільськогосподарських земель України перебувають у руках компаній та агрохолдингів, які виробляють 54% загального обсягу сільськогосподарської продукції, незважаючи на те, що в них зайнято лише 18% з приблизно 2,5 мільйона працівників сільського господарства. Решта 48% сільськогосподарських земель перебувають у власності індивідуальних фермерів, які використовують 82% робочої сили в аграрному секторі.

У Польщі кількість фермерських господарств площею понад 50 га становить лише 3,1% від загальної кількості фермерських господарств, на які припадає трохи більше 35% загальної площі сільськогосподарських угідь. Крім того, якість польських ґрунтів є однією з найнижчих у Європі. У 2023 році сільське господарство генерувало 3,3% ВВП Польщі.

Отже, виробничий потенціал України, особливо у виробництві зернових та олійних культур, набагато більший, ніж у Польщі. Питання полягає в тому, чим має це становити загрозу для польських фермерів? Велика кількість дешевого зерна з України може стати можливістю для вітчизняного м'ясо-молочного сектору. Так само можна було б проаналізувати доцільність імпорту більшої кількості сої з України, замість того, щоб, як зараз, імпортувати її з Бразилії.

Польща могла б претендувати на роль стратегічного партнера України у транзиті зерна та інших агропродовольчих товарів, але вона втратила можливість останніх двадцяти років для проведення необхідних реформ і модернізації. Зіткнувшись із ситуацією в Україні та блокадою Чорноморського шляху, вона втратила можливість отримати вигоду, допомагаючи Україні в транзиті, як це зробила Румунія, інвестуючи в розвиток інфраструктури – запустивши новий залізничний коридор через Молдову до румунських портів, оголосивши про відкриття чотирьох нових прикордонних переходів, збільшивши пропускну спроможність річок і каналів, використовуючи додаткові кошти, надані Європейською Комісією для цієї мети.

Джерела

Вступ

Co Polacy sądzą o protestach rolników? Komunikat z badań nr 11/2024, Centrum Badania Opinii Społecznej, https://www.cbos.pl/PL/publikacje/flashy_tekst.php?nr=11/2024 [дата звернення: листопад, 2024].

Rozporządzenia Ministra rozwoju i technologii від 15 квітня 2023 року про заборону імпорту сільськогосподарської продукції з України (Законодавчий вісник 2023, поз. 717), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU20230000717> [дата звернення: листопад, 2024].

Rozporządzenia Ministra rozwoju i technologii від 15 вересня 2023 року про заборону імпорту сільськогосподарської продукції з України (Законодавчий вісник, №1898, 2023), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=W-DU20230001898> [дата звернення: листопад, 2024].

<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/oswiadczenie-msz-w-sprawie-antyukrainskich-i-proputinowskich-hasel-na-protestach-rolniczych> [дата звернення: листопад 2024].

Якщо коротко. Через що протестують фермери?

Pasztaleniec J., Adamiak M., Import oraz obrót zbożem i rzepakiem z Ukrainy – skuteczność działań organów państwa, „Kontrola Państwowa” 2024, t. 69, nr 2, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, <https://www.nik.gov.pl/kontrola-panstwowa-2024/02/import-oraz-obrot-zbozem-i-rzepakiem-z-ukrainy-skuteczosc-dzialan-organow-panstwa.html> [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art40025971-marek-budzisz-protesty-rolnikow-beda-wracac-nieustannie-jesli-nie-zmienimy-calej-polityki-rolnej> [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-12-22/ukraina-sukces-nowego-korytarza-czarnomorskiego> [дата звернення: листопад 2024].

Czubak W., Kalinowski S., Pepliński B., Ziarno niezgody. Analiza protestów rolniczych, Instytut Finansów Publicznych, Warszawa 2024.

https://ifp.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/IFP_raport_Ziarno_niezgody-analiza_protestow_rolicznych.pdf [дата звернення: листопад 2024].

Європейська Рада, Рада Європейського Союзу, 8 лютого 2024 року, Пояснення щодо експорту українського зерна, <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/> [дата звернення: листопад 2024].

Pieńkowski J., Intensyfikacja stosunków rumuńsko-ukraińskich, 30 października 2023 roku, <https://www.pism.pl/publikacje/intensyfikacja-stosunkow-rumunsko-ukrainskich> [дата звернення: листопад 2024].

Solska J., Na wsi zaskakująca cisza: każdy kombinuje i orze jak może. Dlaczego rolnicy już nie protestują, „Polityka”, 19 września 2024 roku, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/2-270581,1,na-wsi-zaskakujaca-cisza-kazdy-kombinuje-i-orze-jak-moze-dlaczego-rolnicy-juz-nie-protestuja.read> [дата звернення: листопад 2024].

Чи наводнює Польщу імпортна сільськогосподарська продукція з України?

Czubak W., Kalinowski S., Pepliński B., Ziarno niezgody. Analiza protestów rolniczych, Instytut Finansów Publicznych, Warszawa 2024, https://ifp.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/IFP_raport_Ziarno_niezgody-analiza_protestow_rolicznych.pdf [дата звернення: листопад 2024].

Ptak-Igłewska A., Jak Rosja handluje z Unią Europejską żywnością i zbożem. Sporo trafia do Polski, „Rzeczpospolita”, 5 березня 2024 р., <https://www.rp.pl/przemysl-spozywczy/art39941431-jak-rosja-handluje-z-unia-europejska-zywnoscia-i-zbozem-sporo-trafia-do-polski> [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/wyzsze-cla-na-wybrane-rosyjskie-i-bialoruskie-produkty-rolne-juz-obowiazuja> [дата звернення: листопад 2024].

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agricultural_production_-_crops&oldid=655838 [дата звернення: листопад 2024].

Чи втрачає Польща від імпорту з України?

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Trade_balance/pl [дата звернення: листопад 2024].

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi w 2023 roku, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/polski-handel-zagraniczny-artykulami-rolno-spozywczymi-2023-r> [дата звернення: листопад 2024 року].

Чи український імпорт впливає на зниження ціни на зерно?

<https://demagog.org.pl/wypowiedzi/ile-zboza-produkuje-polska-a-ile-ukraina-sprawdzamy/> [дата звернення: листопад 2024].

<https://agrohandel.com.pl/gielda-matif-co-to/> [дата звернення: листопад 2024].

Czubak W., Kalinowski S., Pepliński B., Ziarno niezgody. Analiza protestów rolniczych, Instytut Finansów Publicznych, Warszawa 2024, https://ifp.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/IFP_raport_Ziarno_niezgody-analiza_protestow_rolicznych.pdf [дата звернення: листопад 2024].

Pasztaleniec J., Adamiak M., Import oraz obrót zbożem i rzepakiem z Ukrainy – skuteczność działań organów państwa, „Kontrola Państwowa” 2024, t. 69, nr 2, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa, <https://www.nik.gov.pl/kontrola-panstwowa-2024/02/import-oraz-obrot-zbozem-i-rzepakiem-z-ukrainy-skuteczosc-dzialan-organow-panstwa.html> [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.cenyrolnicze.pl/wiadomosci/rynki-rolne/zboza/27329-minister-kowalczyk-apeluje-rolnicy-nie-sprzedawajcie-zboza-w-przyszlym-polroczu-ceny-moga-byc-tylko-wyzsze> [дата звернення: листопад 2024].

Чи насправді запровадження одностороннього ембарго захищає польські інтереси?

<https://www.gov.pl/web/ukraina/relacje-dwustronne> [дата звернення: листопад 2024].

https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2014/295/oj [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.gospodarkamorska.pl/polskie-porty-morskie-wygenerowaly-92-mld-zl-dla-skarbu-panstwa-czy-koncepcja-trojportu-jeszcze-zwiekszy-te-liczby-77501> [дата звернення: листопад 2024].

Poczta W., Hałasiewicz A. (red.), Polska wieś 2024. Raport o stanie wsi. 20 lat w Unii Europejskiej, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2024, <https://www.fdpa.org.pl/polska-wies-2024-raport-o-stanie-wsi-20-lat-w-unii-europejskiej-v1> [дата звернення: листопад 2024].

Чи можуть польські фермери конкурувати з українськими агрохолдингами?

<https://www.gov.pl/web/ukraina/informator-ekonomiczny> [дата звернення: листопад 2024].

<https://www.ifp.org.pl/20-lat-polskiego-rolnictwa-w-ue-perspektywa-makroekonomiczna-wybrane-fakty/> [дата звернення: листопад 2024].

Skłodowski P., Bielska A., Właściwości i urodzajność gleb Polski – podstawą kształtowania relacji rolno-środowiskowych, „Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie” 2009, t. 9, nr 4, s. 203–214, <https://bibliotekanauki.pl/articles/338966.pdf> [дата звернення: листопад 2024 р].

Czubak W., Kalinowski S., Pepliński B., Ziarno niezgody. Analiza protestów rolniczych, Instytut Finansów Publicznych, Warszawa 2024, https://ifp.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/IFP_raport_Ziarno_niezgody-analiza_protestow_rolniczych.pdf [дата звернення: листопад 2024 р].

Poczta W., Hałasiewicz A. (red.), Polska wieś 2024. Raport o stanie wsi. 20 lat w Unii Europejskiej, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Warszawa 2024, <https://www.fdpa.org.pl/polska-wies-2024-raport-o-stanie-wsi-20-lat-w-unii-europejskiej-v1> [дата звернення: листопад 2024 р].

ПРО АВТОРА ДОСЛІДЖЕННЯ

Анна Долінська працює в Інституті громадських справ на посаді старшої аналітикині та координаторки проєктів у програмі «Європейська та міграційна політика». Випускниця Варшавського університету, де захистила магістерську роботу в Інституті англійської філології та докторську дисертацію про висококваліфікованих жінок-мігранток з пострадянських країн у Польщі на факультеті соціології. Понад десять років була пов'язана з Amnesty International, де працювала у відділі освіти з прав людини, а згодом була членкинею правління протягом двох каденцій. Авторка наукових статей, зокрема, про міграцію з України, Білорусі та Росії до Польщі, а також співавторка дослідницьких звітів у проєктах Інституту громадських справ.

Це дослідження було підготовлено в рамках проекту "Протидія соціальним наслідкам аграрних протестів для становища української громади біженців у Польщі та польсько-українських відносин". Проект був реалізований завдяки підтримці Польсько-Американського Фонду Свободи в рамках програми "Підтримка України", яку виконує Фонд "Освіта для демократії".

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

FUNDACJA
EDUKACJA
DLA DEMOKRACJI

Підтримуємо
Україну

АНАЛІЗ
ТА ВИСНОВКИ
#12 (163)/2024

ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКИХ СПРАВ

© Авторське право Інституту громадських справ, Варшава 2024

Передрук матеріалів Інституту громадських справ повністю або частково можливий лише з дозволу Інституту. Цитування та використання емпіричних даних дозволяється за умови посилання на джерело.

Видавець
Фонд Інституту громадських справ
00-031 Варшава, вул. Шпитальна 5 оф. 22
e-mail: isp@isp.org.pl www.isp.org.pl

Інститут громадських справ є громадською організацією.